

Jerusalem. Mur de les Lamentacions.

Egipte, Sinai, Israel: notes d'un viatge bíblic

Joaquim Pijoan

11 d'agost de 1996

Viatge carregat de simbolisme i misteri per a tot home educat en alguna de les tres religions abrahàmiques. Llegeixo el dietari de Verdguer a Terra Santa: «Francament, tinc de confessar que mon viatge era més interessant; jo hi anava a cercar quelcom més que quatre flors esfulladisses de poesia. Jo volia veure de més a prop i sentir i banyar-me en lo sol de Palestina, no el sol material, sinó aquell sol que no s'ha post ni s'ha de pondre, lo sol de tots los cors, de totes les intel·ligències, lo veritable centre de l'univers». M'agradaria poder dir el mateix. L'Airbus 300 s'enlaira amb una maniobra segura i elegant. Llegeixo el reportatge que Pla va escriure el 1957 sobre Israel: «Viure a Israel no és, en efecte, gaire còmode. És indispensable una certa força d'idealisme:

implica prescindir de moltes facilitats. Però tot això fa que l'experiència sigui fascinadora i apassionant. És una de les més extraordinàries que s'han produït i potser la més complexa dels moments actuals». Excelsos companys de viatge. Veig l'Stromboli. I al cap d'una estona les llums de la ciutat d'Alexandria. El Caire ja és a tocar. És la primera etapa, i punt de partida del viatge. El faig amb un grup guiat pel biblista claretià Anton M. Vilarrubias. El Caire. Trànsit caòtic i infernal. Tinc la sensació de tenir una cita inajornable: Ramsés II fa més de tres mil anys que m'espera. Fer-lo esperar més seria de molt mal gust.

12 d'agost

Em desperten els muetzins que criden els fidels a l'oració. Les piràmides. Sakkara i Keops. El cel blau, sollat per la contamina-

ció cairota. L'arena fina i tòrrida del desert. El Nil. Els camells esperant els turistes. Els venedors incansables: *Zerti poscards, xri dola*. L'Esfinx, amb el misteri subjugant de la seva expressió enigmàtica. Guizeh. El sol davalla cap al reialme dels morts. Ra regna majestàtic. La llum de la tarda pentina la sorra del desert. Les pedres mil·lennàries s'encenen d'or. Compró un *papyrus*. Fumo un narguil en un cafè. La nit és agradable. Sensació de viure emotivament, deixada enrere la racionalitat implacable d'Occident. Em sento observat. Faig cara de *guiri*. Em demano quina és la realitat de l'islamisme: la pau d'aquest vespre cairota, o bé les notícies sagnants dels diaris?

13 d'agost

Museu del Caire. Molts turistes. Flaire de Louvre colonial. Escrives. El tresor de Tutankamon, imatge vivent del déu Amon. El déu Thot em guia i em parla. Les mòmies. La inscripció en una pedra de la primera referència coneguda del poble d'Israel. Jahvé es fa present. El barri copte, el més vell del Caire. La minoria cristiana ortodoxa, respectada fins avui, diuen uns; només tolerada, es queixen els altres. El Nil. Dinar discret amb cafè turc final. La ciutat dels Morts. Vius i morts hi conviuen en harmonia. Mesquita d'alabastre, les gestes de Saladí, i una breu introducció a l'islamisme i l'Alcorà. Al·là Déu únic i Mahoma el seu profeta. Resar. El Ramadà. Donar el 2,5%. Peregrinar a la Meca. El típic barri de Khan al-Khalili. Naguib Mahfuz, i les seves novel·les. El sentit ecumènic de totes les religions s'ha d'incrementar. Reflexions a hora foscant. Te amb menta en un cafè. Dibuir unes postals. El poder i la glòria de la vida.

14 d'agost

Sortida del Caire complicada. Suburbis. Zones àrides. El desert. Controls policials. Arribem a Suez. Dinar agradable de cara a les aigües blau turquesa del mar Roig. «...Moisès va estendre la mà cap al mar, i el Senyor, amb un vent fortíssim de llevant que durà tota la nit, va fer retirar el mar i el deixà eixut», llegeixo a Èxode 14, 21-23 El desert de la península del Sinaí. Diem adéu a l'Àfrica. «El Senyor en

forma de núvol guiava el seu poble». Els textos bíblics ressonen més o menys fidels a la memòria del viatger. La bellesa de la geologia d'aquest desert. L'oasi de Feiran. Els beduïns. El poble d'Israel fugint d'Egipte passà 40 anys en aquest desert. Música de Kítaro. La vall de Santa Caterina, finalment. El Sinaí. L'Aliança. La Llei. Algú taral·leja el *Va pensiero sull' alle dorate...* La bellesa plena de misteri de la nit estrellada. La fe en Jahvé. «Jo sóc el qui sóc...»

15 d'agost

No he pujat a l'Horeb, la muntanya de Déu. «...Però només Moisès es podrà acostar a mi, el Senyor. I el poble no ha de pujar-hi...», diu el text bíblic, que segueixo al peu de la lletra. Un devessall de llum que inunda l'aspra terra, la geologia nua regnant majestàtica. Monestir de Santa Caterina. Ens trobem amb els qui aquesta matinada han pujat al Sinaí. Justinia el construí l'any 530. S'hi trobà el valuós *Codex Sinaiticus*, manuscrit grec de la Bíblia, del segle IV. Icones i retaules omplen l'església, entre els quals un retaulet català de Santa Caterina d'Alexandria, fet fer per «lo honrat en Bernat Manresa ciutadà de Barcelona l'any 1387». Bec aigua del pou de Jetró. I retrato l'esbarzer incandescent. Temps per comprar postals i records. Eufòria dels qui han fet el cim. Dinem al parador de Wadi Al Raha. I deixem enrere la vall, ara sí, camí d'Israel, la Terra Promesa, la que regalima llet i mel. I de vegades fel. Escric mentalment una simfonia de colors i silencis, negat com sóc per a la música. És la meua, *Sinaí, yellow and blue Rhapsody...* Tràmits duaners i extremes mesures de seguretat de la policia israelita. I arribem a Eilat. El mar Roig és com una immensa tela de Miró. Jordània, Egipte, Aràbia Saudita i Israel es fan un petó marí en aquest golf d'Aqaba vital i neuràlgic. La ciutat, un ressort turístic. Una ciutat McDonalds, comenta algú. Ens banyem al mar havent sopat. Sensació de benestar. Tinc el pressentiment de ser a casa. Vocació de fill pròdig. Misteri.

16 d'agost

Deixem Eilat i enfilem els deserts d'Arava i el Nèguev camí de Beersheba. Les muntanyes de Jordània a la

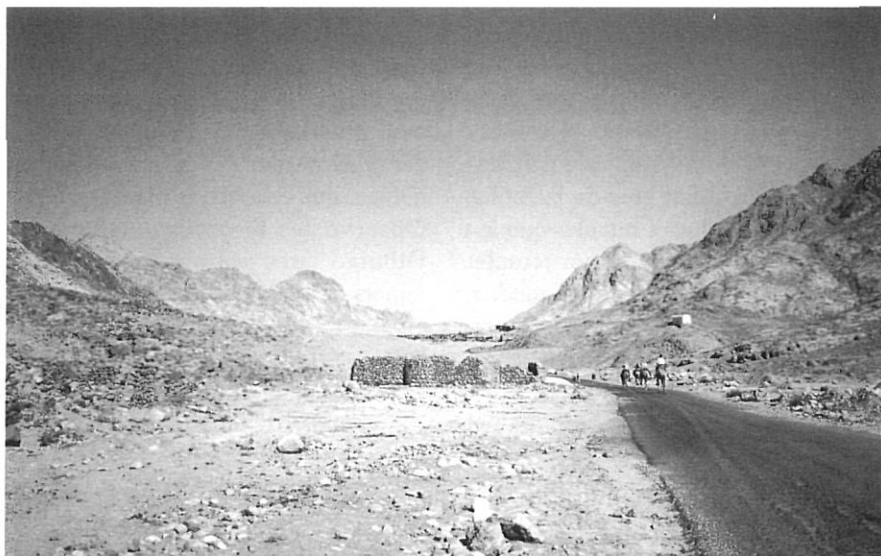
dreta. Ondulacions calcàries a l'esquerra. El primer kibbutz. Palmeres datileres. Figueres de moro. L'aigua escassa, que deu venir del nord. El miracle d'Israel. Parc Nacional de Timna. Les columnes del Rei Salomó. Espai natural d'una gran bellesa. Excavacions arqueològiques molt ben cuidades. Israel mima el passat, que els explica i els justifica la seva raó de ser. Reprenem el camí. Més kibbutz. Taques de vida en la terra morta del desert. Esforç modèlic. Mamshit, la capital dels Navateus. Pulcritud extrema de les excavacions arqueològiques. Desert del Nèguev. Tendes de beduïns. Dinem al kibbutz Ben Gurion. Porta el nom del mític dirigent que proclamà l'Estat d'Israel l'any 1948 perquè es retirà aquí i hi és enterrat. Filia per la causa hebrea que no sé amb qui puc compartir. Arribem a Beersheba, el límit sud de l'Israel bíblic. Descans reconfortant. Quan s'ha post el sol avui divendres ha començat la festa del sàbat. Animació entre les famílies hebrees que celebren la diada a l'hotel. Observo les fesomies. Askenazis. Dibuir unes postals. La nit porta remors de memòria. Silenci.

17 d'agost

Hem sortit de Beersheba de bon matí. Resseguim les planes de Filistea i de Saron. Deixem la franja de Gaza a la dreta. Tranquil·litat absoluta. Megiddo. Situació estratègica de privilegi dalt d'un turó rodejat d'una plana fèrtil. Durant segles fou una ciutat fortificada cobejada per tothom. S'ha convertit en una ciutat mítica. Segons l'Apocalipsi de Sant Joan la darrera batalla de la Història entre les forces del Bé i del Mal es decidirà a Megiddo (Harmagedon). Lectura d'un text del profeta Zacaries. L'Alta i la Baixa Galilea són ara davant nostre. De l'Antic Testament passarem al Nou. Fet d'una complexitat extrema. Cap al nord, entre la calitja bromosa, les muntanyes del Carmel. Terres i conreus molt ben treballats. Bet Shearim. Interessant cementiri de tombes jueves dels primers segles de l'era cristiana. Hi hagué, aquí, el Sanedrí de l'època. El rabí Yehudi Hanassi hi compilà la Mishna. Haiga. Ens hostatgem al Mont Carmel. Elies fugint de la persecució d'Acab. Anem a Sant Joan d'Acre. Des del barri àrab

L'Esfinx ens contempla enigmàtica i callada.

La Vall de Santa Caterina, baixant del Sinaí

El mar del golf d'Aqaba, entre Egipte, Israel i Jordània

contemplo el mar. En una barca uns nuvis es fan les fotografies preceptives. Uns joves salten des de la muralla al mar. Dones amb el xador. Els vaixells al port de Haifa. La salabror marina. És altre cop el Mediterrani dels onatges tumultuosos. Porcel dixit.

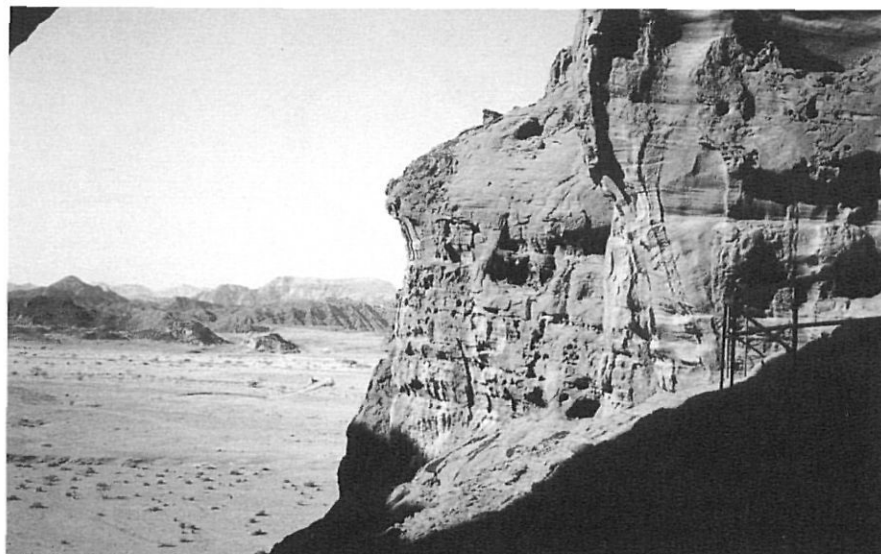
18 d'agost

Natzaret. Misteri de l'encarnació. «... Sóc l'esclava del Senyor: que es compleixin en mi les teves paraules. I l'àngel es va retirar». Basílica de l'Anunciació. Conjunt arquitectònic digne sense arribar a gran obra d'art. En aquest segle hi ha un divorci latent entre art i religió. Opinió d'un diletant. Seguim cap a Canà de Galilea. Conversió de l'aigua en vi, el primer miracle de Jesús de Natzaret. L'església on es commemora aquest fet és tancada. Bevem i comprem vi de Canà, massa dolç, però de ritual obligat. I arribem a Zippori. Calor i cansament. Em quedo a l'autobús, i llegeixo a Isaïes 1, 13-14: «No porteu més ofrenes inútils; el fum dels sacrificis, els detesto. No suportó les festes de lluna nova, ni els aplecs sagrats...» Dinem en un kibbutz. I enfilem el camí de la muntanya del Tabor. S'hi recorda, seguint una tradició, la transfiguració del Senyor. Història, mite i llegenda es donen la mà. Paisatge d'una gran amplitud. Llegim les profecies de Dèbora, i les peripècies de les tribus de Zabuló, Neftalí i Issacar a Josuè 19, 22. El mar de Galilea és ara davant nostre, com si es tractés d'una aparició. La vall del Jordà. Plantacions de palmeres carregades de dàtils. El llac, pla com una bassa d'oli que el sol ponent amoreix, convida a quedar-s'hi i recuperar forces. Paisatge d'una delicadesa extrema. Ens instal·lem en un hotel ran del llac. Capvespre afable. Dibuixo apunts fràgils com el pensament feble que practico. Sopar agradable i reparador. El jardí vora el mar.

19 d'agost

Passeig en barca pel mar de Galilea. «...Tot d'una es va aixecar una gran tempesta en el llac, fins al punt que les onades cobrien la barca. Però Jesús dormia...». Participo de les mateixes pors d'aquells pescadors que s'havien de convertir en pescadors d'homes. Un sol resplendent ho amara

tot de llum zenital. Tabgha. Multiplicació dels pans i peixos. Més tradició. El fet cert és que aquí, ara fa dos mil·lennis, un home anomenat Jesús de Natzaret commocionà el seu temps i projectà en la Història de l'home l'amor i l'esperança. Cafarnaüm. Ruïnes de la sinagoga molt ben conservades. No sé si l'ús que Pla feia de Cafarnaüm té una explicació bíblica. I Korazim, molt a prop. «... Ai de tu, Korazim...». I encara Magdala, el país de Maria Magdalena. Havent dinat, al punt més alt de Golan. Calma. Síria, a ponent i el Líban a llevant. En terra de ningú, el poble drus. I Dan, el límit nord de l'Israel bíblic. Les fonts del Jordà, un *locus amoenus* bucòlic. I tornem a Tiberíades, ran del llac.

Timna, amb les columnes de Salomó, al desert d'Araba.

20 d'agost

Resseguim el curs del Jordà, ara en direcció sud. Restes arqueològiques de Hamat. El déu Helios. Arribem a Bet Shean. Amfiteatre esplèndid. Les fonts de Gedeó. I altre cop el desert. Entrem a Cisjordània. Control rudimentari. Qumran, molt a prop del Mar Mort. Els manuscrits bíblics trobats en aquest lloc, de tanta importància. Qui eren els essenis? Joan Baptista, o el mateix Jesús, hi haurien tingut contactes? El cristianisme primitiu, en seria la continuació? Preguntes enmig d'una calor sufocant. Compro la *Història dels jueus*, de Paul Johnson. «Desert de bens d'amics e de Senyor en estrany lloc i en estranya contrada...», recita algú. I som a les envistes de Jericó. Llegim Josuè 6, 1-5. I sonen les trompetes. Tell es-sultan, la Jericó bíblica, la ciutat més antiga del món, 8.000 anys abans de Crist. Som a 300 metres sota el nivell del mar. L'Oasi de Jericó. La ciutat actual. Com un diorama del pessebre de Solius. El palau dels Omeies. El sicòmor de Zaqueu. Deixem la capital, de fet, d'Arafat. Muntanyes desertes. Espadats temibles. Filferrades i trinxeres de les guerres. Taiyiba. Assentaments de jueus radicals. Abandonem el desert de Samaia i resseguim el de Judea. Entrem a la ciutat de David. Jerusalem, 3000 anys. Mur de les Lamentacions. Lluna plena. Pregària i emoció intensa. «... Que n'és, d'amable, el vostre temple,/ Jahvé dels exèrcits./ Tot jo suspiro i em deixo/ pels atris de Jahvé/ Ple de joia i amb tot el cor,/ aclamo el déu que m'és vida...».

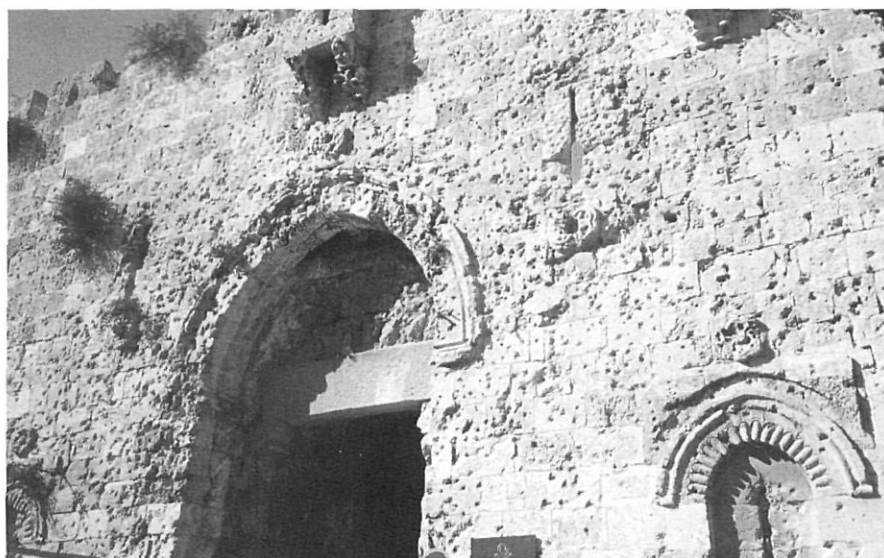
Meggido, l'Harmagedon del llibre de l'Apocalipsi.

Natzaret, la Basílica de l'Anunciació.

Sinagoga de Cafarnaüm.

Jerusalem. Porta de Sió, testimoni de la violència bèlica.

Jerusalem, Sinagoga Sefardita.

Jerusalem. Basílica de l'Anàstasi o de la Resurrecció de Jesús. El Calvari i el Sepulcre, llocs neuràlgics de la fe cristiana. «... Per què busqueu entre els morts aquell qui viu? No és aquí: ha ressuscitat...». Esplanada de les mesquites. Aquí hi hagué el temple de Salomó. Mesquita de la Roca o d'Omar. Bellesa molt delicada. La tradició lliga aquest lloc amb aquell en què Abraham es disposà a sacrificar el seu fill Isaac. I que des d'aquí Mahoma pujà al cel. I que les trompetes del judici final sonaran precisament aquí. Segon lloc sagrat per als musulmans, després de la Kaaba de la Meca. Indret d'una gran tensió on cada gest, cada fet, pot tenir les conseqüències més imprevisibles. Mesquita d'El-Aska. El Mur de les Lamentacions. El Sant Sepulcre. Tot és molt pròxim. Jerusalem, tres vegades santa, una ciutat i tres religions que comparteixen la fe en un Déu únic revelat a un patriarca també compartit: Abraham. Tot és aquí. La Dormició. Uns músics assagen Bach. Porta de Sió. Església del Gallicantu. El Cardo, el barri jueu. Porta de Damasc. L'últim sol de la tarda llepa les pedres de la Jerusalem emmurallada, i destil·la un color d'or rosat amb un punt de llum deixatada. Llegeixo *Jerusalem, City of Mirrors*, d'Amos Elon, en un cafè del barri àrab. Te amb menta. La nit. Jerusalem.

22 d'agost

Desert de Judea. L'Herodium, la fortalesa d'Herodes el Gran, el de la infantesa de Jesús. I Betlem, el país de la nissaga de David. Sant Geroni conta que aquí els pagans donaven culte al déu de la vegetació. Aquí hi traduí la Bíblia al llatí. Basílica de Betlem. A la Cova del Naixement, en una cripta, un petit altar amb aquesta inscripció: «Aquí nasqué Jesucrist de la Verge Maria». Camp dels pastors. *Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis*. Tornem a Jerusalem. La ciutat moderna, fora muralla. La Knesset. Una *menorah* colossal que la Gran Bretanya regalà a Israel. I el Museu del Llibre. Pergamins de les coves de Qumran. Isaïes. Devota contemplació en la penombra de l'estança. I encara temps per visitar una deliciosa sinagoga, amb magnífics vitralls de Marc Chagall, a l'Hospital de Hadassah. Havent sopat

passem pel barri armeni. La tendència a la retòrica solemne. No sé què més dir-vos, filles de Sió...

23 d'agost

Altre cop el desert. I enmig d'una carena esquerpa i desolada, l'estàtica aparició mineral, a tocar del mar Mort, de la ciutadella mítica: Massada. Aquí s'autoimmolaren els jueus abans que lliurar-se a les legions romanes. Massada és un símbol per a l'Israel d'avui. Panoràmica grandiosa en un paisatge agrest de geologia petrificada, un vast retaule d'ocres polsosos. Bany al mar Mort. Fotos rituals llegint el diari estirats còmodament damunt l'aigua. Aquí el que és impossible és enfonsar-se. Tothom sura. Calor i aigües llefiscoses. Dinem cara el mar. De tornada cap a Jerusalem parem a En Guedi. Oasi exuberant. En altre temps eren molt celebrades les seves vinyes. Llegim a *Càntic dels Càntics* 1, 14: «...El meu estimat és un raïm de flor d'henna de les vinyes d'Enguedí...» I encara, a l'Elogi de la Saviesa, a Siràcida 24, 12-14: «M'he arrelat en un poble gloriós, / en la possessió del Senyor tinc la meva heretat. / Hi he crescut com un cedre del Líban, / com un xiprer de les muntanyes de l'Hermon. / M'hi he fet gran com la palmera d'Enguedí, / com el roser que brota a Jericó, / com la bella olivera de la plana, / com un plàtan hi he crescut». La tarda declina. Som altre cop a les envistes de Jerusalem. El jovent canta *This land is my land*...

24 d'agost

Betfagé i Betània. «Marta, Marta estàs preocupada i neguitosa per moltes coses, quan només n'hi ha una de necessària...». Muntanya de les Oliveres, a l'altra banda del torrent Cedró. L'hort de Getsemaní. Basílica de les Nacions. Un dels llocs on Jesucrist ensenyà el Parenostre. L'Ascensió, al centre de la muntanya. Tot passa amb una gran celeritat. El temps, aquest cruel botxí. Veig la ciutat des de fora muralla. La muntanya del Mal Consell. El sol radiant encén d'or la cúpula de la mesquita de la Roca. Els venedors palestins que ens assetgen. El regateig interminable. Tot fals com el petó de Judes. La demografia, aquesta força imparabile dels pobles pobres. L'Evan-

La mítica fortalesa de Massada no caurà mai més...

geli. Palestina. Com aristòcrates arruïnats i decadents donarem pas a la vida que desborda el cor dels oprimits. Teló. I una fuga de Bach, si us plau! Vespres a la basílica dels ortodoxos russos. Cerimònia intensa, de gran bellesa formal. Ritual litúrgic d'un barroquisme eslau solemne. Però jo sóc fill de l'hieratisme de Sant Climent de Taüll. Amarat de religions i devocions, rituals arcaics en llengües críptiques, encens i icones, pregàries besades i genuflexions, enyoro la realitat d'un quadre de Vermeer de Delft. I no sé per què. Molta Història per a tan poca Geografia. Camino cap a la porta de Jaffa amb un atordiment beatífic al cos. Divago. Contemplo. Badoquejo. *Adagio* del capvesprol. I havent sopat celebrem el final del sàbat. Explosió d'alegria al carrer. Compro una *kipa*. *Shalom!*

25 d'agost

Missa matinal a l'església dels melquites, els catòlics de ritu ortodox de Jerusalem. Cerimonial intens i llarg en àrab. Veus vives i transparents com l'aigua d'En Guedi. Després, dia lliure. Últim dia a Jerusalem, el viatge s'acaba. Compro records al Cardo, el barri jueu dintre muralla. Hi deixo els darrers shequels. Dibuixo una postal a la terrassa d'un cafè. Visito una sinagoga sefardita. Més compres. Petites botigues amb llibres, CDs, *menorahs*, estrelles de David, on em trobo més còmode que no pas a les caòtiques botigues del barri àrab, amb productes adotzenats que no saps mai a quin preu compres.

Una última pregària al Mur de les Lamentacions. Dinem. Plana una mena de cant dels adéus entre les pedres de la ciutat. Tornar algun dia. *Escriure un paper personal i íntim*. Aprofitar el magnetisme d'aquest lloc únic al planeta. Passem pel bulevard Ben Yehuda. Som uns perfectes *goyim*. M'encanto tractant d'endevinar les fesomies askenazis i sefardites. El sol declina. La tarda agonitza. I el viatge se'ns en va de les mans. Temps per comprar llibres d'Amos Oz, aquest profeta modern d'Israel. I constato un rècord: 15 dies sense fullejar cap diari. No hem pogut anar a Hebron, per la tensió actual en aquell lloc, on hi ha les tombes dels patriarques. És l'única notícia coneguda. Felicitat absoluta. Recomano l'experiència.

26 d'agost

Adéu Jerusalem, adéu. Matí a Cesairea del Mar. Aquí hi fou arrestat sant Pau durant dos anys. La bellesa del mar que és el meu Mar. El retorn als treballs i els dies. La realitat nua i pelada. Tel Aviv. Les platges i els gratacels. La temptació d'uns dies més de *dolce far niente*. Dinem en un hotel prop de l'aeroport. Control exhaustiu per fer els tràmits de facturació. L'amenaça terrorista és permanent. Mesures de seguretat. Veig Tel Aviv des del cel. I el mar. Sempre la mar. Me'n vaig amb una convicció profunda. Tots som fills d'Abraham i al principi existia el qui és la Paraula...

Joaquim Pijoan és escriptor.